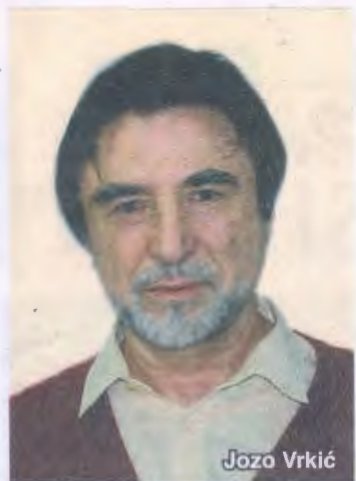

JOZO VRKIĆ, HRVATSKI KNJIŽEVNIK (1941. – 2013.)

Jozo Vrkić

Ozračjem ljepote svladavao je ljute pute

Riječ je o čovjeku koji se usprkos svemu mogao srčano nasmijati, koji je i želio i znao toplo zagrliti dragu osobu, koji je svojom rečenicom/dušom grlio Čovjeka. Takav je bio i u druženju s učenicima u školi. Jednako uvjerljiv i riječima i govorom tijela, interpretirajući bajke i priče za djecu, rasplamsavao je dječju maštu, risao je na tim nevinim licima izraze radoznalosti, suosjećanja, saživljavanja, odobravanja, suprotstavljanja

Piše
Ivanka Pavić, prof.,
učiteljica savjetnica za
Hrvatski jezik.
OŠ Matka Laginje, Zagreb

Ovozemaljskim ljutim putima književnik Jozo Vrkić prestao je kročiti 26. rujna 2013. godine u Zagrebu. Pokopan je u svojim rodnim Naklicama kod Tugara, u poljičkom kraju, 28. rujna 2013. godine. Otišao je jednako tiho kao što je i živio.

Studirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je diplomirao komparativnu književnost i psihologiju. Živio je i stvarao u Zagrebu kao samostalni književnik.

Ogledao se gotovo u svim književnim rodovima i vrstama: pripovijetkama, romanima za djecu, putopisima, novelama, humoreskama, dramama, esejima

Susret s učenicima u Osnovnoj školi Petra Preradovića u Pitomači

u ozračju straha, nikada nije gubio nadu u pobjedu ozračja ljepote.

Umoran od preživljavanja, 1990. godine u svome dnevniku *Strah od sjene* piše: „Posvuda se čuti neka turobnost u zlokobnu očekivanju da će armija vojnim udarom okupirati Hrvatsku.” I bijaše u pravu.

Sve ovo napisah kako bismo bolje prosudili duhovnu snagu Jozе Vrkića. Riječ je o čovjeku koji se nakon svega mogao srčano nasmijati, koji je i želio i znao toplo zagrliti dragu osobu, koji je svojom rečenicom/dušom grlio Čovjeka. Upravo ga tako ponovno doživjeh promatrajući ga u svojoj učionici, u druženju s učenicima petih razreda prije desetak godina. Njegova komunikacija s djecom nije trpjela posrednika. Južnjački spontan, hipersenzibilan, nije govorio o

ma i prosudbama, kratkim pričama, radiodramama... Skupljao je i objavljivao hrvatske bajke, hrvatske priče i basne o životinjama. U Obrazovnom programu

časopisu *Mora lasta* javljao se napisima o prirodnim čudesima. Pisao je televizijske scenarije za dokumentarne filmove o velebitskim pastirićima i djeci na ja-

ULOMCI IZ DJELA

Velebit

(Ulomak iz putopisa)

Velebit me uspavao injem koje se ruši u šumi, a probudio šumom na Vučjaku.

Idem na taj vrh kroza sunce u kapima. Topi se inje u velebitskim šumama. S Vučjaka pukne pogled na maglu svega kontinenta, kako prekipljuje preko velebitskih vrhova. Sunovratila bi svu tu tišinu u more, kao na Vratniku, odakle vrtlozi šume tjeskobno. Sunce nad bijelim morem. Duliba pod Zavižanom guta buru, pa magla jedva pokrije proplanak patuljastih smrčeva. Ne može do mora. Rasprši je šumski mir, sjene osamljenih jela, stjenoviti vrhovi iskrižani munjom. Pod Velebitom je kameni Rab u moru narančast, a na modrini plovi jedino bijeli školjić. Ne može im ništa!

Gledaj! Sjeverna magla svega kontinenta, kao plima bivšega mora, za osvetu guta dva samotna vrha. (...)Zaludu je magla osvetnički opako pokrila južne vrhove, cio Velebit nestao pod plimom mrke mržnje, kad je i tatarska mržnja donijela naš endem. Eno se brani jug kamenom svjetlošću. I zašumila je magla, a hrid se ona digla! Magla je mahnitno pokrila i Vučjak, iznova kuša dolje u more niza Senj, zamlijechila sunce, zalajao pas prema Gromovači, a hrid je još crnja. Magla je bezdušnija, mrzlija, kažnjava sve vrhove, na Senj se ruši u slapovima – ali ostalo je more, sunce, padina ljekovitog bilja.

Ostavljam najljepši prizor svoga života. U domu mi Ante veli da su one hridi – *Hajdučki kukovi!* (*Ljuti puti*, 1982.)

Umro je djed

(Ulomak iz kratke priče)

Svijet se natisnuo u sobicu i među jecajima njegove djece, već ostarjele, učini mi se da čujem djedov glas kako me zove da sjednem na postelju: „Jozo, sad ću ti pripovijdat...“ i ja se naglas ozovem: „Oj, dide...!“ Djeci se branilo da gledaju u otvoren grob s davnim mrtvima – jer se u turgarske grebe polagahu mrtvi jedan jedan drugoga već stotinama godina – pa su mi zabranili da se nadvirnem nad grob u kojemu djeda ostavljaju. Zato sam se sakrio pod nosila i virio u grob ispod pokrova, prvi put ugledao u vječnome mraku davne mrtve koje sam prepoznao po didovu pripovijdanju o njima živima. (...) Prepoznao sam (i) dvojice zaljubljenih, Matu i Jelu, koje su omrazili za života, ali su ih poslije mrtve položili jedno uz drugoga. Djed mi je pričao kako su ih vjenčali u grobu, zaručničku viticu njemu nataknuli na kost prsta, a njoj na ukočen prstenjak, pa su zlatne vitice oboje njihov ogriple poput podzemnih povijuša.

Učini mi se tad da nije bezdan didov odlazak u grobnu jamu, jer gore na suncu među skakavcima koji zriču i pticama koje cvrkuću, u sjećanju ostaje njegov glas »kâ da ga živa slušaš« – te ti ja provirim ispod pokrova, dida Jozu poljubim u mrzlo čelo prije nego ga, na konopima, spustiše u mrkli mrak. (*Didovina*, Kolo 2004.)

je televizijske serije o životu u našim svjetionicima. Izvedena mu je i kazališna predstava *Vražja družba*.

U njegovu se opusu od dva-desetak knjiga posebno ističe putopisna knjiga *Ljuti puti*. Tri su njegova putopisa nagrađena, a nekoliko ih je uvršteno u antologije.

Za prozno djelo *Gospa iz Tugara* dobiva Nagradu Dubravko Horvatić 2010. godine.

Vijest o smrti Jozе Vrkića vratila me u daleku 1973. godinu. Prisjetih se trenutka kada sam posve slučajno sreła toga čovjeka. Hodajući Ilicom ugledah svoga sumještana kako zajedno s jednim ozbiljnim mladićem korača prema meni. Tek što se srdačno pozdravismo, moj će sumještatin: „Ivo, ovo ti je Jozo Vrkić, hrvatski književnik koji mnogo obećava.“ Dok je ruka obećavajućeg književnika putovala prema mojoj, sumještatin nastavi: „Jozo, ovo ti je Ivanka, dite mora i kamena, studentica jugoslavenskih jezika i književnosti i poljskoga jezika.“

Upoznavajući se, primijetih zagonetni osmijeh na strančevu licu, više nalik podsmijehu nego osmijehu. Stoga se doista zbunih kada Jozo izusti: „Idemo do Kokota malo probesjediti, da ne stojimo na ulici. Slažete li se, gospođice Ivanka?“ Bijaše to naš prvi odlazak u Kokot, čuvenu „birtiju šapćućih pisaca“, podno uspinjače. Postade mi to mjesto s vremenom drago, doživljavah ga kao oazu u kojoj se šaptom može izgovoriti mnogo „zabranjenoga“, mjesto gdje se domišljatim riječima i govorom tijela može čuti istina o *skućenim samotnostima* trenutka.

Da, bijahu to sumorne godine u kojima su mnogi, mimo svoje volje, morali kročiti *ljutim putima*. Nakon sloma Hrvatskoga

Jozo Vrkić u OŠ Ivana Mažuranića u Novom Vinodolskom – u susretima s učenicima uvijek je bio neposredan, spontan i srdačan

proljeća 1971. godine, intelektualci, studenti i domoljubni puk činjahu mi se sličnijima kršćanima u starome Rimu nego žiteljima europske zemlje druge polovice dvadesetoga stoljeća. Okolnosti ih prisiljavahu na prava verbalna i ina umijeća. Valjalo im je preživjeti, zaobići robiju. Prisjećam se kako smo jedne večeri u Kokotu raspravljali o Jozinim mislima: „U jezgri je hrvatskoga pučkoga genija vječna književna oporba – očaj i šala. Takav mu je i žitak.“ Upravo sam te rečenice ponovno pročitala u knjizi *Poratnik*, objavljenoj 1998. godine.

Tim bi se rečenicama, gledajući iz današnje perspektive, mogao prosuditi i Vrkićev književni opus. Taj mladi profesor komparativne književnosti i psihologije preživljavao je *ljuta* vremena čisteći zagrebačke ulice od snijega, istovarujući drva, radeći kao garderobijer u Klubu Društva književnika... A pisao je da bi imao što skrivati, tj. sačuvati za neka bolja vremena.

Unatoč svemu, Jozo je u intimnijem društvu znao reći: „Ne smijemo dopustiti da nam *ozračje straha* oduzme *ozračje ljepote*.“ Živeći gotovo tri desetljeća

svojim bajkama, već ih je interpretirao. Jednako uvjerljiv i riječima i govorom tijela, rasplamsavao je dječju maštu, risao je na tim nevinim licima izraze radoznalosti, suosjećanja, saživljavanja, odobravanja, suprotstavljanja...

Činilo mi se da ga svi ti učenici poznaju otprije, da su oni i Jozo stari znanci. Razmišljala sam gdje se skriva motiv tako snažne interakcije između pisca i djeteta. Vjerujem da je odgovor u piščevu uvjerenju: „Narod bez bajke, dijete bez majke.“ Jozo i učenici spontano su primjenjivali sve korake suvremene metodike: postupnim ulaskom u svijet bajke, djeca su, proživljavajući taj isti svijet, izgovarala jasne poruke. Pojasnila su sebi zašto Dobro mora pobijediti Zlo.

Vrkić je posjet hrvatskim školama i druženje s učenicima smatrao svojom obvezom. Lakše je nabrojiti hrvatske škole u kojima nije bio nego one u kojima je boravio. Njegova su književna djela ušla u hrvatske čitanke (naročito bajke i putopisi)! I to je jedan od razloga zašto baš u glasilu hrvatskih prosvjetara odlučih (pa i s malim zakašnjenjem) pisati o tome Čovjeku.